

**HILOLDOSHLAR OILASI TAVSIFI VA SISTEMATIKASI. TARQALISHI
VA AHAMIYATI.**

Muxtorova Gulsevarxon Xayrulla qizi

ADPI tabiiy fanlar fakulteti Biologiya yo'nalishi talabasi.

Ilmiy rahbar: Tojiboyev Murodali Umaraliyevich.

xayrullayevnagulsevar05@gmail.com

Аннотация: В данной работе представлена информация о семействе полумесяцев, их видах и родах, распространенных представителях по всей земле и их значении.

Ключевые слова: Циперовые, осока, ринхоспора, Фимбристилис, элеохарис, склерия, орех, категория.

Annotation: This thesis describes the family of hillocks, their species and order, their representatives that are common throughout the Earth, and their importance.

Keywords: Cyperaceae, Carex, Rynchospora, Fimbristylis, Eleocharis, Scleria, nut, category.

Hiloldoshlar (Cyperaceae), ko'p yillik, ba'zan bir yillik bir urug'pallali o'simliklar oilasi, asosan o'tlar. 100 dan ortiq turkum va 5000 ga yaqin turni o'z ichiga oladi. Yer yuzining barcha iqlim mintaqalarida uchraydi. Asosan, zah, botqoq yerlarda, ariqlar bo'yida, bir qancha turi cho'l, adir va yaylovlarda uchraydi. Bu oiladagi eng yirik turkumlar: *Cyperaceae*, *Carex*, *Rynchospora*, *Fimbristylis*, *Eleocharis*, *Scleria* hisoblanadi. Bu oilaga bardi, qamish, papiros, solamalaykum kabi turlar kiradi. O'rta Osiyoda 18 turkumga mansub 152 turi, O'zbekistonda 16 turkumga mansub 74 turi tarqalgan. Bu oila vakillari ko'p yillik yoki bir yillik o'tlar bo'lib, poyasi ko'pinchga uch qirrali, bo'g'imsiz, barglari tilchasiz, yaxshi rivojlangan yoki reduksiyalangan, yopiq qinli, asosan poyasining ostida joylashgan. Yaprogi qattiq, ensiz, tasmaimon, tarnov shaklida, chetlari g'adir

budur, gullari bir yoki ikki jinsli, rangsiz mayda boshloqlarda o'rnashgan. Boshloqlari ro'vaksimon, soyabonsimon, kallakchasimon, boshloqsimon murakkab to'pgullarda yig'ilgan. Har bir gul bitta tangacha (qipiqa)qo'ltig'idan chiqadi. Changchilari 3ta ba'zan 2ta, urug'chisi 1ta, 3-2 meva bargli, tugunchasi ustki, bir uyali. Mevasi – yong'oqcha.

Vakillari- **qorabosh, iloq** (*Carex*) ,**doirasimon solamaleykum** (*Cyperus rotundus*) O'zbekistonning barcha sug'oriladigan ekinzorlarida uchraydi. **Salomalaykum** (*Cyperus rotundus* L.) — hiloldoshlarga mansub ildizpoyali ko'p yillik begona o't. Poyasi ingichka, uch qirrali, yalang'och, bo'yi 15— 50 sm. Barglari yassi, kulrang, eni 5 m gacha. Gullari soyabonsimon, to'pgulga yig'ilgan. Mevasi uch qirrali yong'oqcha (uz. 1,5—1,8 mm). Ildizpoyalaridan ko'plab tunganakli novdalar chiqadi. O'simlik urug'idan va ingichka ildizpoyalaridan ko'payadi. Yosh o'simlikning poya asosida birlamchi ildizpoya rivojlanadi, ildizpoya uchida esa tunganak hosil bo'ladi, undan yangi ildizpoyalar yon atrofga yoyilib ketadi va ularda tunganaklar hosil bo'ladi. Bulardan yangi novdalar o'sib chiqadi. Har bir o'simlik tuproq sharoitiga qarab yon, qo'shimcha ildizpoyalar hosil qiladi, ulardan ham yer ustiga yangi poyalar o'sib chiqadi. Ildizpoyasi kraxmalga boy, tarkibida 0,5-1% gacha efir moylari bor. Ildizpoyasidan tayyorlangan damlama xalq tabobatida terlatuvchi va siydik haydovchi dori sifatida ishlatiladi. Salamalaykum O'zbekistonning barcha sug'oriladigan hududlarida sabzavot va boshqa ekinlari orasida begona o't sifatida ko'p uchraydi. Kurash choralari: kuzda yerni chuqur haydash, ekin ekishdan oldin begona o't ildizpoyalarini yig'ishtirib olish, chuqur kultivatsiya o'tkazish. May-iyunda gullab, iyun-sentabrda urug'laydi. Tugunagi yordamida vegetative ko'payadi.

Iloq to'yimli ozuqa, tarkibida 20% gacha oqsil, 3.1% moy, 24,4% kletchatka, bo'ladi. Qizilqum o'tlarida iloq qo'ylar bahorgi ovqatining 85%ini, yozdagisini 75%ini tashkil etadi.

Xulosa.

Hiloldoshlar oilasi barcha mintaqalarda tarqalgani uchun turlari ham turli iqlim sharoitlarga moslashgan. Ular vakillari asosan o'tlar, daraxt va buta kabi hayotiy shakllari mavjud emas. Asosan ko'pchilik vakillari hayvonlar uchun asosiy yem-xashak ozuqa hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

- 1.O'.E.Xo'janazarov, X.Mavlonov, J.S.Sadinov "BOTANIKA" Toshkent – 2022-yil.
- 2.O'.Pratov, L.Shamsuvaliyeva, E.Sulaymonov, X.Axunov, K.Ibodov, V.Mahmudov "BOTANIKA" Toshkent – 2010-yil.
3. S.S.Sahobiddinov "Osimliklar sistematikasi" Toshkent - 1966-yil.